

En arbetslöshetsförsäkring för alla sysselsatta?

Anställda i bemanningsföretag och egenföretagare

Arbetslöshetsförsäkringen är, i sin nuvarande form, främst utformad med tanke på personer med fast anställning som av något skäl blir utan arbete. Flertalet sysselsatta i Sverige har också tillsvidareanställningar på heltid, men allt fler har andra typer av anställningar. Anställda i bemanningsföretag samt egenföretagare är två sådana grupper där det finns luckor i försäkringssystemet. I artikeln redovisas hur stora dessa grupper är och hur de är sammansatta. Artikeln avslutas med en diskussion av om det är möjligt att i högre grad inkludera de bägge grupperna i arbetslöshetsförsäkringen.*

Syftet med artikeln är att undersöka sammansättningen hos två grupper som är dåligt täckta av arbetslöshetsförsäkringen, nämligen anställda i bemanningsföretag och egenföretagare, och diskutera om det går att förbättra försäkringen för dem. Arbetslöshetsförsäkringen är utformad främst med tanke på personer med fast heltidsanställning som av något skäl förlorar sin anställning. Flertalet sysselsatta i Sverige har också tillsvidareanställningar på heltid men allt fler har andra former av sysselsättning. An-

ställda i bemanningsföretag och egenföretagare är två sådana grupper. Båda grupperna är till viss del täckta av arbetslöshetsförsäkringen men det finns luckor i skyddet. Många anställda i bemanningsföretag har inte heltidsarbete varje vecka men kan trots detta inte få ersättning som deltidsarbetslösa även om de önskar arbeta heltid. Många egenföretagare är inte anslutna till en arbetslöshetskassa och de anslutna kan i regel inte få ersättning vid deltidsarbetslöshet. Kravet på att egenföretagare i princip ska avveckla sin verksamhet för att kunna få ersättning

Pernilla Andersson är doktorand i nationalekonomi, **Eskil Wadensjö** professor i arbetsmarknadspolitik. Båda är verksamma vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
Pernilla.Andersson@sofi.su.se

* Vi är tacksamma för kommentarer på artikeln vid Arbetslöshetskassornas Samorganisations konferens 22 maj 2003, och vill speciellt tacka Henry Ohlsson och Donald Storrie. Artikeln utgör en del av ett projekt som erhållit ekonomiskt stöd från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

är ett hinder. I artikeln redovisas uppgifter om antalet bemanningsföretagsanställda och antalet egenföretagare och om de båda gruppernas sammansättning. Ett huvudresultat är att personer med utländsk bakgrund är överrepresenterade i båda grupperna. Vi redovisar också gruppernas inkomstförhållanden. Genomsnittsinkomsterna är relativt låga och inkomstspridningen betydande. Artikeln avslutas med en diskussion av om det är möjligt att i högre grad inkludera de båda grupperna i arbetslöshetsförsäkringen.

En mångfald sysselsättningsformer

Under större delen av 1900-talet ökade andelen löntagare bland de sysselsatta i takt med att jordbruksamhället omvandlades till ett industrisamhälle. Merparten var löntagare och anställningarna inom såväl industrin som andra näringsgrenar tenderade att bli långvariga. Säsongvariationerna och säsongarbetslösheten minskade efterhand och konjunkturvariationerna var små under efterkrigstidens första decennier. Anställningstryggheten ökade och kom att omfatta inte bara anställda inom offentlig sektor och tjänstemän inom privat sektor utan också arbetare inom privat sektor. Långvariga heltidsanställningar blev den dominerande sysselsättningsformen. Det hindrade inte att personer blev arbetslösa. Strukturförändringar ledde till företagsnedläggningar och personalinskränkningar och de som förlorade sitt arbete hade i många fall svårt att hitta ett nytt. Under de lågkonjunkturer som trots allt förekom under efterkrigstidens första decennier var det ofta svårt för unga att få sitt första arbete.

Utvecklingen mot fasta heltidsanställningar befästes år 1974 med lagen om anställningsskydd (LAS) som fastslog att tills-

vidareanställningar skulle vara den normala anställningsformen på svensk arbetsmarknad och att vid neddragningar de med lång anställningstid skulle ha företräde att få stanna kvar.

Arbetslöshetsförsäkringen var avpassad för en arbetsmarknad med anställningar av denna typ – heltidsanställda med tillsvidareanställning där några av olika orsaker blir heltidsarbetslösa. Det fanns också möjlighet för egenföretagare att vara arbetslöshetsförsäkrade. I regel hade de länge varit egenföretagare men hade mött problem som medfört att de fått lägga ner verksamheten och därför blivit arbetslösa, dvs också i detta fall en övergång från heltidssysselsättning till heltidsarbetslöshet.

Läget vid tillkomsten av LAS i mitten av 1970-talet kan ses som höjdpunkten för utbredningen av tillsvidareanställningar på heltid i Sverige. Deltidsarbetet ökade under 1970-talet med kvinnornas stigande arbetskraftsdeltagandet. Deltidsarbete blev vanligt också bland ungdomar (ofta vid sidan av studier) och bland äldre. För den sistnämnda gruppen bidrog införandet av den speciella delpensionen år 1976 starkt till det ökade deltidarbetet. Andelen tillfälliga anställningar har också tenderat att öka under de senaste decennierna. En form av anställning som ofta såväl är fast som tillfällig är anställning i ett bemanningsföretag. Många bemanningsföretagsanställda har tillsvidareanställningar i dessa företag men är uthyrda i kortare eller längre perioder till andra företag.

Andelen egenföretagare har inte fortsatt att minska under de senaste decennierna. Visserligen har jordbruksföretagarnas andel av de sysselsatta kontinuerligt minskat, men andelen företagare har ökat i andra branscher. Och dessa företag är mindre stabila än traditionella jordbruksföretag. Många företag läggs ner få år efter att de bildats.

Det har också blivit vanligt att kombinera lön från anställning med inkomst från eget företag.

Nya former av sysselsättning har tillkommit och äldre sysselsättningsformer har ändrat karaktär. Vi har valt att studera två av dessa nya eller nygamla sysselsättningsformer: anställning i bemanningsföretag och sysselsättning som egenföretagare.

Bemanningsföretagen eller personaluthyrningsföretagen, som de tidigare i regel kallades, har existerat under lång tid i Sverige men blev lagliga först i början av 1990-talet (se Eklund 2002 för utvecklingen av lagstiftningen på området). De har från en låg nivå under det inledande 1990-talets lågkonjunktur expanderat till att nu omfatta närmare en halv procent av de sysselsatta (se t ex *Affärsvärlden* 2001). Omfattningen är betydligt större i länder med längre erfarenhet av bemanningsföretag så en fortsatt expansion är trolig.¹ Från att främst ha varit uthyrning av kontorspersonal i Stockholm har verksamheten expanderat till andra yrken och orter, även om Stockholm fortfarande är den dominerande marknaden. Till skillnad från i andra länder är det en bransch med betydande facklig verksamhet med centrala avtal. I merparten fall är det tillsvidareanställningar (80 procent) med till övervägande del överenskommelse om garantitid/garantilön (se Ds 2003:27 och Eklund 2002). Av de som inte är tillsvidareanställda har ungefär hälften garantitid/garantilön. Enligt kollektivavtalet för tjänstemän har de som varit anställda sammanhängande i 18 månader full månadslön medan de med kortare anställningstid har en relativt hög garantitid. På andra avtalsområden ligger nivån på 75–90 procent av heltid. De lokala och individuella avtalen kan dock avvika från dessa tal. Enligt ett beslut av Arbetsmarknadsstyrelsen

från februari 1996 kan anställda i bemanningsföretag som inte blir erbjudna timmar motsvarande heltid och som ofrivilligt arbetar deltid inte få arbetslöshetsersättning på deltid. De räknas alltså inte som deltidsarbetslösa. De kan därmed inte få arbetslöshetsersättning för tiden mellan uppdrag för ett och samma uthyrningsföretag.²

Egenföretagandet utanför jordbruket har som nämnts tenderat att öka och finns i många olika former. Det kan vara en hel- eller en deltidssysselsättning utan arbetsinkomster från andra arbetsgivare, i båda fallen med eller utan anställda i företaget. Det kan också vara en verksamhet som kompletteras med inkomster från anställning hos en annan arbetsgivare. Sammansättningen av de båda typerna av arbetsinkomster (lön och inkomst från eget företag) varierar i hög grad. I det ena ytterlighetsfallet dominerar egenföretagarinkomsten och inkomsten från anställning är en biinkomst, i det andra ytterlighetsfallet har personen en heltidsanställning, t ex inom den offentliga sektorn, och en mindre verksamhet vid sidan om, t ex som konsult. Mellan dessa båda ytterlighetsfall finns mellanformer där de båda inkomstkällorna väger mera jämnt.

Det finns problem med arbetslöshetsförsäkringen för egenföretagare. De som har egenföretagande som huvudsaklig verksamhet och får svårigheter i att driva denna verksamhet måste för att kunna få ersättning

1. Se Storrie (2002) och också Bergström och Storrie (2003) för uppgifter om omfattningen av personaluthyrningsverksamhet i olika länder.

2. Se AMS (1996) som gör tolkningen att en medlem i a-kassa som arbetar åt ett personaluthyrningsföretag "ska anses tillsvidareanställd i den omfattning som svarar mot medlemmens arbetsutbud oavsett vad anställningsförhållandet kallas i anställningsavtalet".

ofta lägga ner verksamheten, även om det långsiktigt skulle kunna vara ett bättre alternativ att fortsätta verksamheten på en tillfälligt lägre nivå. Ett andra problem berör dem som har anställning som den huvudsakliga inkomstkällan och som förlorar sin anställning. Det förhållande att de har ett eget företag kan hindra dem från att få arbetslöshetsersättning även om inkomsten från det egna företaget inte är tillräcklig för försörjning. För att få ersättning så måste arbetstiden i det egna företaget vara högst tio timmar, den får inte expandera under arbetslöshetsperioden och den får inte förhindra personen från att ta heltidsarbete (se Ds 2003:27). Det kan driva fram en nedläggning av företaget.

De båda gruppernas speciella problemen gör det intressant att undersöka deras sammansättning. Utgörs de anställda vid bemanningsföretagen och egenföretagarna av de starka, de svaga eller blandat starka och svaga på arbetsmarknaden? Vilka inkomster har de? Vi försöker besvara frågorna med ett datamaterial som avser förhållandena år 1999.

Data

För att studera egenföretagare och anställda i bemanningsföretag använder vi den Registerbaserade Arbetsmarknadsstatistiken (RAMS), som bygger på information insamlad för administrativa ändamål. RAMS omfattar fyra register varav sysselsättningsregistret är det viktigaste. Det omfattar hela Sveriges befolkning den sista december respektive år och framställs genom sambearbetning av ett flertal olika register (se SCB 1999). Vår undersökning baseras på tvärsnittsdata från RAMS 1999 för alla individer bosatta i Sverige i december 1999 mellan 16 och 64 år. I merparten bearbetningar har endast individer

sysselsatta i november 1999 inkluderats. Alla som utfört inkomstbringande arbete minst en timme under en mätvecka i november betraktas som sysselsatta. Denna population består av 3,9 miljoner individer.

Anställda i bemanningsföretag

I den offentliga statistiken går det ännu inte att urskilja anställda i bemanningsbranschen. (Det blir dock möjligt från och med de data som avser 2003 som blir tillgängliga år 2005.) Det finns ingen klart avgränsad grupp i industristatistiken eller övrig officiell statistik som avser bemanningsföretag. Det har därför varit nödvändigt att bygga upp ett eget register över arbetsställen inom bemanningsbranschen. Det gjordes under år 2000 i samband med en tidigare studie.³ Med hjälp av registret kunde de individer som i november 1999 var sysselsatta i ett bemanningsföretag identifieras i ursprungspopulationen. Enligt denna definition var 18 296 individer anställda i bemanningsbranschen, vilket motsvarar 0,47 procent av alla sysselsatta.

När data på individnivå tas fram från RAMS går det inte att se vilka arbetsuppgifter individerna har. Det går alltså inte att skilja mellan individer som hyrs ut till andra företag och individer som arbetar som administrativ personal eller rekryterare på bemanningsföretaget, men tidigare studier visar att merparten av de anställda är personal som hyrs ut. Vi kan inte heller se till vilka företag och arbetsuppgifter personerna hyrs ut.

Egenföretagare

För att identifiera individer som var egenföretagare under 1999 används variabeln

3. Se Andersson och Wadensjö (2002) och Fridén m fl (2000) för en beskrivning av registret.

”inkomst från aktiv näringsverksamhet”. Variabeln anger den totala deklarerade inkomsten från aktiv näringsverksamhet under 1999. Inkomsten anses vara inkomst från näringsverksamhet om den inte räknas in under inkomstlagen kapital eller tjänst. Totalt hade 270 953 individer en sådan inkomst under året. En verksamhet ska för att betraktas som näringsverksamhet kännetecknas av varaktighet, självständighet och vinstsyfte. Att verksamheten är aktiv innebär att individen under minst 500 timmar arbetat i verksamheten under året eller att verksamheten huvudsakligen bedrivits med egen arbetsinsats (se SCB 1999). Variabeln kan ses som den vinst i företaget som näringsidkaren betalar skatt på. Om en företagare registrerar näringsverksamheten som aktiebolag tar ägaren ut en lön som beskattas som inkomst av tjänst, dvs lönen förekommer i statistiken på samma sätt som en anställds inkomst från en arbetsgivare. Detta medför att endast ägare av enskilda firmor och handelsbolag klassificeras som egenföretagare (se RSV 2003 och NUTEK 2003).

Av deskriptiv statistik presenterad nedan framgår att den lägsta inkomsten från näringsverksamhet är en krona, vilket kan tyckas vara en aning märkligt. En del av förklaringen är att ett eventuellt underskott kan sparas i enskild firma och handelsbolag. Underskottet kommer då att föras in i nästa års deklaration och därmed minska nästa års vinst. En annan komplikation är att när en verksamhet är nystartad så är det möjligt att under de fem första åren kvitta en förlust mot inkomst av tjänst eller mot andra förvärvsinkomster (se NUTEK 2003).

De individer som identifierats som egenföretagare har delats upp efter om de också haft en löneinkomst. Den första gruppen består av dem som endast haft inkomst från

näringsverksamhet. Ungefär 54 procent, eller 146 393 individer, tillhör denna grupp. Den andra gruppen består av dem som har haft lön men där inkomsten från näringsverksamhet överstiger lönen. Till denna grupp hör omkring 15 procent, eller 43 516 individer. I de regressioner vi skattar för att beräkna sannolikheten för att vara egenföretagare är det dessa två grupper som räknas som egenföretagare. Vår huvudsakliga definition är alltså att egenföretagare är den som har en inkomst från aktiv näringsverksamhet under året som överstiger eventuell löneinkomst. En sista grupp med inkomst från näringsverksamhet utgörs av de individer vars inkomst från anställning överstiger den från näringsverksamhet. Nästan 30 procent av alla med inkomst från näringsverksamhet tillhör denna grupp.

Vilka är egenföretagarna och de anställda i bemanningsföretagen?

Det finns olika förklaringar till att personer arbetar i bemanningsföretag eller är egenföretagare. Å ena sidan kan det vara utbudsbestämt i den mening att sysselsättningsformen föredras av individen även om denne har möjlighet att få en ”traditionell” anställning. En person kan välja att arbeta i ett bemanningsföretag för att det ger större arbetstidsflexibilitet, mer omväxlande arbetsuppgifter och i en del fall också högre förväntad inkomst. En person kan välja att vara egenföretagare av samma skäl. Å andra sidan kan valet vara efterfrågebestämt – individen kan av något skäl inte få ett ”traditionellt” arbete. Egenföretagande eller anställning i bemanningsföretag kan då vara en möjlighet till sysselsättning. Anställning i ett bemanningsföretag kan också för en del vara en väg in på den ordinarie arbetsmarknaden – det är inte ovanligt att en

person blir anställd i det företag hon varit uttyrd till.

Vi ska nu undersöka storleken och sammansättningen av de båda grupperna jämfört med alla sysselsatta. Deskriptiv statistik redovisas i *tabell 1*. Av alla sysselsatta är 0,47

procent anställda i bemanningsbranschen medan 4,87 procent är egenföretagare. Som framgått av dataavsnittet används en relativt snäv definition för att bestämma vilka som är egenföretagare. En mindre snäv definition skulle självklart ge högre procenttal.

Tabell 1. Deskriptiv statistik för 1999. Procent.

Variabler	Anställda i bemanningsföretag	Egenföretagare*	Alla sysselsatta	Variabler	Anställda i bemanningsföretag	Egenföretagare*	Alla sysselsatta
Kvinna	60,0	30,7	47,8	<i>Invandringsår</i>			
Medelålder (år)	34,8	45,6	41,1	1936-65	6,7	12,2	14,2
<i>Åldersgrupper</i>				1966-72	12,8	14,2	17,1
16-20	7,4	0,4	3,1	1973-85	31,2	32,9	28,6
21-25	20,3	2,6	8,0	1986-93	35,3	32,2	25,3
26-30	16,6	6,4	11,4	1994-99	14,0	8,5	14,8
31-35	14,6	10,9	13,3	<i>Högsta uppnådda utbildning</i>			
36-40	10,5	13,1	12,2	Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	4,1	15,8	7,5
41-45	8,7	14,0	12,4	Förgymnasial utbildning 9 (10) år	14,3	16,4	12,4
46-50	8,4	15,1	12,8	Gymnasial utbildning högst 2 år	25,4	32,9	31,9
51-55	7,9	16,8	13,8	Gymnasial utbildning längre än 2 år	29,8	16,9	18,0
56-60	4,5	12,9	9,4	Eftergymnasial utbildning kortare än 2 år	16,2	9,5	15,5
61-65	1,2	7,6	3,6	Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	9,9	7,4	13,6
Född i Sverige	86,7	86,2	90,5	Forskarutbildning	0,1	0,3	0,9
<i>Född i ett annat land</i>				<i>Boende i storstad 1999</i>			
Norden	3,0	3,0	3,4	Stockholm	58,7	32,3	34,3
EU12**	1,0	1,6	1,0	Göteborg	43,0	19,2	20,2
Övriga länder i Europa	2,6	2,4	2,0	Malmö	11,6	7,7	8,6
Afrika	0,9	0,4	0,4		4,1	5,4	5,5
Nordamerika	0,3	0,2	0,2	<i>Civilstånd</i>			
Sydamerika	1,2	0,3	0,5	Gift	27,3	58,2	47,8
Asien	4,0	5,6	1,9	Ogift	60,9	11,7	40,4
Oceanien	0,0	0,0	0,0	Skild	11,2	29,1	10,6
Sovjetunionen	0,2	0,1	0,1	<i>Antal observationer</i>			
Totalt	13,4	13,8	9,7		18 269	189 909	3 898 991
Född i Sverige, båda föräldrarna födda i ett annat land	4,5	2,8	3,0				
Född i Sverige, en av föräldrarna är född i ett annat land	11,2	10,3	10,1				

*Egenföretagare är definierad som de individer som haft en inkomst från aktiv näringsverksamhet under året som överstiger en eventuell inkomst från arbete.

**EU12 är de femton EU-länderna med undantag för Sverige, Danmark och Finland (de båda senare ingår i gruppen Norden).

Skillnader mellan grupperna är betydande. Av tabellen framgår ett tydligt mönster vad gäller könsfördelningen. Bland alla sysselsatta utgör kvinnorna närmare hälften (47,8 procent). Bland bemanningsföretagsanställda utgör de däremot en klar majoritet (60,0 procent) och bland egenföretagarna en än klarare minoritet (30,7 procent). En delförklaring till den låga andelen kvinnor bland egenföretagarna kan vara att även om flera familjemedlemmar arbetar i företaget är oftast mannen registrerad som ägare.

Åldersskillnaderna är mycket tydliga. Anställda i bemanningsföretag har en betydligt lägre genomsnittsålder (34,8 år) och egenföretagarna en högre genomsnittsålder (45,6 år) än alla sysselsatta (41,1 år). En jämförelse baserad på femårsklasser visar att anställda i bemanningsföretag är överrepresenterade jämfört med alla sysselsatta till och med åldersgruppen 31–35 år medan däremot egenföretagarna är överrepresenterade från och med åldersgruppen 36–40 år. Att egenföretagarna är överrepresenterade bland de äldre, och främst bland de allra äldsta, beror knappast på att benägenheten att starta företag gradvis stiger med åldern (mer än upp till en viss ålder) utan snarare på att egenföretagare mindre ofta än anställda lämnar arbetskraften före ordinarie pensionsålder.

Nära sammanhängande med skillnaderna i ålderssammansättning är att de som arbetar i bemanningsföretag mindre ofta är gifta (27,3 procent) och egenföretagarna mer ofta är gifta (58,2 procent) än vad som är fallet bland alla sysselsatta (47,8 procent).

Fördelningen över utbildningsnivå ger en mer splittrad bild. Bland egenföretagare finns en klar överrepresentation i de två lägsta utbildningsgrupperna. Detta torde hänga samman med att gruppens höga medelålder. Anställda i bemanningsföretag

är överrepresenterade bland de med längre gymnasial utbildning och kortare eftergymnasial utbildning. Generellt sett har alltså egenföretagarna en lägre utbildning än både anställda i bemanningsföretag och alla sysselsatta.

Också vad gäller andelen som bor i storstad är skillnaderna tydliga.⁴ Andelen bemanningsföretagsanställda som bor i storstadsområdena är mycket högre (58,7 procent) och andelen egenföretagare som bor i storstadsområdena något lägre (32,3 procent) än andelen av alla sysselsatta som bor i storstadsområdena (34,3 procent).

I ett avseende är de anställda i bemanningsföretag och egenföretagarna lika varandra jämfört med alla sysselsatta. I båda grupperna är invandrare i allmänhet och de från Asien i synnerhet överrepresenterade.^{5,6} Vi ska återkomma till frågan om invandrararnas överrepresentation men redan nu

4. Storstadsregionerna är Stockholm, Göteborg och Malmö. Kommuner inkluderade i Storstockholm är Botkyrka, Danderyd, Ekerö, Haninge, Huddinge, Järfälla, Lidingö, Nacka, Salem, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Tyresö, Täby, Upplands Bro, Upplands Väsby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker. Till Storgöteborg räknas Ale, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. Till Stormalmö räknas Burlöv, Kävlinge, Lomma, Lund, Malmö, Staffanstorp, Svedala, Trelleborg och Vellinge (SCB).

5. För analyser av varför invandrare i så stor utsträckning är egenföretagare se Dohlmann (2001) och Blume Jensen (2001). Se SPUR (2001) för orsaker till varför individer väljer att arbeta i bemanningsföretag.

6. Även i andra länder finns skillnader i vilken utsträckning olika grupper är anställda i bemanningsbranschen. I USA är 21 procent av de anställda i bemanningsbranschen svarta, medan de svarta endast utgör tolv procent av alla med en traditionell heltidsanställning (se GAO 2000).

belysa den genom att se på egenföretagarnas branschfördelning, dels bland personer födda i Sverige, dels bland invandrare.⁷

Tabell 2 visar att personer födda i Sverige är markant överrepresenterade bland jordbrukare och också bland egenföretagare inom byggnadsindustrin.⁸ Däremot är invandrarna klart överrepresenterade inom handel och framför allt hotell- och restaurangverksamhet. I den senare branschen utgör invandrarna en majoritet bland egenföretagarna. Branschammansättningen tyder på att invandrarernas överrepresentation bland egenföretagarna kan komma att öka.

Inledningsvis nämndes att ungefär 30 procent av alla med en inkomst från eget företag har en löneinkomst från en anställning som överstiger företagarinkomsten.⁹ Dessa individer kan i många fall inte få ersättning från arbetslöshetskassan så länge de har inkomst från sitt företag. Hur är då denna grupp av företagare sammansatt? Är det framförallt höginkomsttagare med en längre utbildning som erbjuder sina tjänster

även som egenföretagare, eller är det personer som har låga inkomster från såväl anställning som från egenföretagande? För att besvara frågan har gruppen indelats i fyra delgrupper baserat på inkomsten från anställning under året.

Tabell 3 visar att mer än hälften har en årsinkomst från anställning som understiger

7. Se Bager och Rezaei (2001a, 2001b) vad gäller invandrarföretagens branschammansättning i Danmark.

8. Se Najib (1999) för invandrarföretagarna i Sverige.

9. När SCB definierar en individs yrkesställning, dvs bland annat om en individ kan betraktas som egenföretagare, multiplicerar man inkomsten från aktiv näringsverksamhet med en faktor 1,6. Om denna produkt är större eller lika med löneinkomsten betraktar SCB individen som egenföretagare. Med denna definition är endast 8,3 procent av gruppen "egenföretagare". Ungefär 73 700 individer eller 27 procent av de med inkomst från aktiv näringsverksamhet bör enligt denna definition klassificeras som anställda.

Tabell 2. Branschfördelning för egenföretagare år 1999. Procent.

Industri/bransch	Alla	Födda i Sverige	Invandrare
Jordbruk, jakt, skogsbruk, fiske	18,9	21,6	2,0
Tillverkningsindustrin	5,4	5,5	4,6
Byggnadsindustrin	9,8	10,7	4,3
Handel	12,9	11,9	19,5
Hotell och restaurangverksamhet	3,7	1,6	16,7
Transport, magasinering och kommunikation	6,7	6,5	8,0
Finansiell verksamhet	0,1	0,1	0,0
Fastighets- och uthyrningsverksamhet, företagstjänster	12,0	12,3	10,4
Utbildning	0,6	0,6	0,4
Hälso- och sjukvård, sociala tjänster	2,4	2,4	2,5
Andra samhällsliga och personliga tjänster	8,8	8,9	8,5
Antal observationer	189 909	163 750	26 159

Anm. Branschklassificeringen är gjord utifrån SCB:s SNI-koder. Inom mineralutvinning, el, gas, värme och vattenförsörjning, offentlig förvaltning och försvar, hushåll och internationella organisationer var andelen mindre än 0,05 procent.

200 000 kronor (ingår i de två lägsta inkomstgrupperna). Andelen kvinnor är avsevärt lägre i den högsta löneinkomstgruppen (17,9 procent) än i den lägsta (49,0 procent). Medelåldern skiljer sig inte särskilt mycket åt mellan grupperna, men andelen över 40 år är störst i den högsta inkomstgruppen. Inkomsten från anställning varierar med utbildningsnivån. I den lägsta inkomst-

gruppen har endast knappt tio procent en eftergymnasial utbildning som är tre år eller längre medan motsvarande siffra för den högsta inkomstgruppen är 41,5 procent. Av tabellen framgår också att inkomsten från näringsverksamhet ökar med inkomsten från anställning. Det beror ju dock delvis på hur vi avgränsat gruppen – de kan inte i något fall ha högre inkomst som egenföre-

Tabell 3. Deskriptiv statistik för gruppen egenföretagare med en arbetsinkomst högre än inkomsten från aktiv näringsverksamhet 1999. Procent.

Variabler	Årsinkomst från anställning...			
	mindre än 100 000 kr	större än 100 000 kr, mindre än 200 000 kr	större än 200 000 kr, mindre än 300 000 kr	större än 300 000 kr
Inkomst från aktiv närings- verksamhet, standarddav- vikelse i parentes	18 499 (19 981)	29 834 (33 421)	22 760 (34 175)	31 099 (56 496)
Kvinna	49,0	48,7	28,6	17,9
Medelålder (år)	42,3	43,8	44,4	46,4
Åldersgrupper				
16-20 år	2,1	0,3	0,0	0,0
21-25 år	7,1	3,4	1,8	0,3
26-30 år	10,2	7,8	7,1	3,5
31-35 år	13,1	12,0	11,8	9,6
36-40 år	12,9	14,5	13,7	12,9
41-45 år	12,5	16,4	17,1	17,4
46-50 år	12,7	15,9	18,2	20,1
51-55 år	12,6	15,3	17,9	21,0
56-60 år	10,5	10,6	9,4	11,6
61-65 år	6,2	3,8	2,3	3,7
Födelseland				
Sverige	89,5	93,0	93,2	92,8
Norden (förutom Sverige)	2,5	2,3	2,5	2,3
EU12	1,3	1,2	1,2	1,5
Övriga länder i Europa	1,9	1,4	1,4	1,6
Afrika	0,4	0,2	0,2	0,2
Nordamerika	0,4	0,2	0,2	0,3
Sydamerika	0,4	0,3	0,2	0,2
Asien	3,4	1,4	0,9	0,9
Oceanien	0,0	0,0	0,0	0,0
Sovjetunionen	0,0	0,0	0,1	0,1
Sverige, båda föräldrarna födda i annat land	2,7	2,3	2,2	2,5
Sverige, en förälder född i ett annat land	10,2	9,8	9,6	10,8

tabellen fortsätter på nästa sida

tagare än vad de har som anställd. Den övre gränsen för företagsinkomst är därmed olika i de olika grupperna. Invandrarrepresentationen är i denna grupp av egenföretagare lägre (7,8 procent) än bland de egenföretagare som framför allt behandlas i denna artikel (13,8 procent).¹⁰ Invandrare som är egenföretagare har i större utsträckning än egenföretagare födda i Sverige detta som sin huvudsakliga sysselsättning.

De med företagarinkomst, vilka har en större löneinkomst än företagarinkomst, är alltså inte en enhetlig grupp. Det finns en grupp med höga löneinkomster som har en hög utbildning och där männen är i klar majoritet. En annan grupp har låga inkom-

10. Wadensjö och Orrje (2002) får liknande resultat från en undersökning avseende Danmark.

Tabell 3 *forståttning.*

Variabler	Årsinkomst från anställning...			
	mindre än 100 000 kr	större än 100 000 kr, mindre än 200 000 kr	större än 200 000 kr, mindre än 300 000 kr	större än 300 000 kr
<i>Invandringsår</i>				
1945–65	10,5	16,0	17,1	18,6
1966–72	13,7	19,6	26,0	21,3
1973–85	32,5	34,9	35,9	37,1
1986–93	32,4	23,4	17,3	17,9
1994–99	10,8	6,1	3,7	5,0
Antal observationer	1 911	1 901	1 505	914
<i>Högsta uppnådda utbildningsnivå</i>				
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	9,5	8,4	6,2	1,6
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	13,7	12,3	9,4	3,5
Gymnasial utbildning högst 2 år	32,7	36,4	25,9	10,0
Gymnasial utbildning längre än 2 år	18,1	14,2	14,7	12,1
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	15,3	15,3	18,5	17,4
Eftergymnasial utbildning i minst 3 år	9,9	12,5	23,5	41,5
Forskarutbildning	0,3	0,6	1,5	13,7
<i>Boende i storstad 1999</i>	31,3	29,6	34,6	51,1
Stockholm	18,6	16,9	19,6	31,6
Göteborg	7,7	7,5	9,2	12,1
Malmö	5,0	5,1	5,8	7,4
<i>Civilstånd</i>				
Gift	53,9	62,1	60,6	68,2
Ogift	35,5	28,3	28,1	19,1
Skild	9,7	8,7	10,6	12,1
Antal observationer	18 223	27 236	22 244	12 628

ster från såväl anställning som från egenföretagande. Denna grupp har relativt låg utbildning och antalet män och kvinnor är ungefär lika många. Invandrarna återfinns i störst utsträckning i den lägsta inkomstgruppen. Speciellt tydligt är det för invandrare från Asien.

Ett studera en variabel i taget kan lätt leda till felaktiga tolkningar av olika samband. För att analysera olika variablers inflytande har vi använt probitskattningar för sannolikheten att vara anställd i ett bemanningsföretag respektive att vara egenföretagare.

Resultaten av probitskattningarna som redovisas i *tabell 4* är i huvudsak konsistenta med resultaten från den deskriptiva statistiken.¹¹ För den som är född i ett annat land än Sverige är sannolikheten signifikant högre att arbeta i bemanningsföretag eller att vara egenföretagare än för den som är född i Sverige. Eftersom gruppen egenföretagare är betydligt större än gruppen anställda i bemanningsföretag är effekten större för egenföretagarna. Sannolikheten att arbeta i bemanningsföretag är 0,1 procentenheter högre för invandrare än för dem som är födda i Sverige när övriga variabler konstanthålls. Motsvarande tal för sannolikheten att vara egenföretagare är 1,9 procentenheter. För ålderskohorterna är mönstret i regressionerna detsamma som i den deskriptiva statistiken. Sannolikheten att arbeta i bemanningsföretag är högre för dem som är yngre än referensgruppen, dvs yngre än 41 år, än för dem som tillhör referensgruppen (41–45 år). För de som är äldre än 45 år är sannolikheten mindre att arbeta i denna bransch än för dem i referensgruppen. Resultatet är det omvända för egenföretagarna. Här finns det dock ingen signifikant skillnad mellan åldersgrupperna 46–50 år och 51–55 år samt referensgruppen.

Enligt den deskriptiva statistiken var 19 procent av egenföretagarna och 43 procent av de anställda i bemanningsföretagen bosatta i Stockholm jämfört med 20 procent av alla sysselsatta. Trots detta visar regressionen att sannolikheten att vara egenföretagare liksom sannolikheten för att arbeta i bemanningsbranschen är signifikant högre för bosatta i Stockholm än för bosatta i övriga delar av landet.

Genom att inkludera dummyvariabler för olika födelseländer undersöker vi effekten av att vara född i ett annat land på sannolikheten att vara anställd i bemanningsföretag respektive egenföretagare.¹² För invandrare födda i Asien finner vi en signifikant positiv effekt, vilket också var väntat med tanke på den starka överrepresentationen enligt *tabell 1*. Även invandrare från Afrika och Sydamerika har en signifikant högre sannolikhet att arbeta i bemanningsföretag jämfört med personer födda i Sverige. Dessa invandrargrupper har svårt att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden och anställning i ett bemanningsföretag kan vara ett alternativ som samtidigt fungerar som en väg in på arbetsmarknaden (se Andersson & Wadensjö 2002, 2003). För egenföretagare är mönstret ett annat. Invandrare från Afrika är inte signifikant oftare egenföretagare än

11. Vi har också gjort skattningar som inte redovisas här som dessutom inkluderar antingen dummyvariabler för olika län (med Stockholms län som referenslän) eller med arbetslösheten i respektive län. Koefficienterna för övriga variabler påverkades inte av om dessa variabler inkluderades.

12. Vi har även skattat regressioner för de två grupperna där vi endast kontrollerar för om de är födda i ett annat land än Sverige eller ej. För den som är född i ett annat land än Sverige är sannolikheten signifikant högre att arbeta i bemanningsföretag eller att vara egenföretagare än för den som är född i Sverige.

Tabell 4. Marginaleffekter för sannolikheten att arbeta i bemanningsföretag och att vara egenföretagare 1999.

Variabler	Bemanningsföretag	Egenföretagare
Kön		
Kvinna	0,0019 (0,00006)**	-0,0277 (0,0002)**
Födelseland		
Sverige	referens	referens
Född i Sverige med föräldrar födda i ett annat land	0,0008 (0,00016)**	0,0011 (0,0006)*
Född i Sverige och en av föräldrarna är född i ett annat land	0,0006 (0,00010)**	-0,0008 (0,0003)*
Norden	-0,0000 (0,00015)	-0,0080 (0,0005)**
EU12	0,0004 (0,00029)	0,0216 (0,0011)**
Övriga Europa	0,0016 (0,00024)**	0,0122 (0,0008)**
Afrika	0,0015 (0,0004)**	0,0007 (0,0014)
Nordamerika	0,0019 (0,00069)**	0,0210 (0,0027)**
Sydamerika	0,0017 (0,00039)**	-0,0151 (0,0011)**
Asien	0,0026 (0,00024)**	0,0986 (0,0013)**
Oceanien	-0,0025 (0,00069)	0,0269 (0,0075)**
Sovjet	0,0053 (0,00174)**	0,0378 (0,0060)**
Utbildningsnivå		
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	-0,0002 (0,00014)	0,0119 (0,0005)**
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	-0,0003 (0,00008)**	0,0077 (0,0004)**
Gymnasial utbildning högst 2 år	-0,0009 (0,00007)**	-0,0055 (0,0003)**
Gymnasial utbildning längre än 2 år	referens	referens
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	-0,0007 (0,00008)**	-0,0206 (0,00026)**
Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	-0,0015 (0,00007)**	-0,0267 (0,0002)**
Forskarutbildning	-0,0031 (0,00009)**	-0,0335 (0,0003)**
Bostadsort		
Stockholm	0,0054 (0,00011)**	0,0022 (0,0003)**
Göteborg	0,0027 (0,00014)**	-0,0023 (0,0003)**
Malmö	0,0002 (0,00013)*	0,0008 (0,0004)*
Ålder		
16–20 år	0,0046 (0,00031)**	-0,0387 (0,0002)**
21–25 år	0,0052 (0,00025)**	-0,0331 (0,0002)**
26–30 år	0,0022 (0,00017)**	-0,0219 (0,0003)**
31–35 år	0,0013 (0,00014)**	-0,0117 (0,0003)**
36–40 år	0,0005 (0,00013)**	-0,0025 (0,0003)**
41–45 år	referens	referens
46–50 år	-0,0001 (0,00012)	0,0019 (0,0004)**
51–55 år	-0,0005 (0,00011)**	0,0021 (0,0004)**
56–60 år	-0,0010 (0,00011)**	0,0055 (0,0004)**
61–65 år	-0,0018 (0,00013)**	0,0300 (0,0007)**
Civilstånd		
Ogift	referens	referens
Gift	-0,0015 (0,00007)**	0,0051 (0,0002)**
Skild	0,0004 (0,00011)**	-0,0005 (0,0003)
Pseudo R ²	0,0573	0,0631
Antal observationer	3 906 498	3 898 091

* = signifikant på 5%-nivån, ** = signifikant på 1%-nivån ; standardfel inom parentes.

personer födda i Sverige och invandrare från Sydamerika är signifikant mindre ofta egenföretagare än personer födda i Sverige. Invandrare från Asien är däremot markant överrepresenterade bland egenföretagarna. Förklaringen till dessa skillnader skulle kunna vara att det bland invandrare från Asien finns en tradition av egenföretagande, både i hemlandet och i det nya landet, eller att denna grupp har större problem än andra att få en anställning.

Den stora andelen invandrare i både bemanningsbranschen och bland egenföretagarna utgör den gemensamma nämnaren för de två sysselsättningsformerna.¹³ Med tanke på invandrarnas överrepresentation har vi valt att fokusera på en jämförelse mellan personer födda i Sverige och invandrare som är anställda i bemanningsbranschen eller är egenföretagare. Vi börjar med att presentera deskriptiv statistik.

I *tabell 5* återges uppgifter för anställda i bemanningsföretag och egenföretagare år 1999 fördelade på personer födda i Sverige och invandrare. När det gäller anställda i bemanningsföretag är likheterna kanske mer påfallande än olikheterna men vissa skillnader är värda att uppmärksamma. Bland såväl personer födda i Sverige som invandrare bor majoriteten i branschen i storstäderna, men invandrarna är än mer överrepresenterade i storstäderna. Andelen anställda i branschen som är kvinnor är lägre bland invandrare än bland branschanställda födda i Sverige. Invandrarna är också något äldre och andelen gifta (och också skilda) är betydligt högre, en skillnad som knappast förklaras av att invandrarna är något äldre. Fördelningen på utbildningsnivåer skiljer sig också åt. Invandrarna är överrepresenterade dels bland dem med kort utbildning, dels bland dem med lång utbildning.

För egenföretagare är skillnaderna betydligt större i vissa avseenden. En majoritet av de invandrade egenföretagarna bor i ett storstadsområde, vilket endast knappt 30 procent av de svenska egenföretagarna gör. De egenföretagare som är födda i Sverige är klart äldre och har i genomsnitt kortare utbildning än de invandrade egenföretagarna. Dessa skillnader återspeglar delvis skillnader i bransch- och ålderssammansättning – en betydande del av företagarna som är födda i Sverige är äldre jordbrukare. Bland såväl svenskfödda som invandrade egenföretagare är andelen kvinnor låg, i båda fallen cirka 30 procent.

Vi övergår nu till att jämföra tre grupper av invandrare inbördes – anställda i bemanningsföretag, egenföretagare och samtliga sysselsatta invandrare. Av *tabell 6* framgår att mönstret för invandrare i stort sett är detsamma som det som redovisades i *tabell 1* för samtliga sysselsatta. Ett exempel: andelen kvinnor bland invandrare anställda i bemanningsföretag är högre och bland invandrade egenföretagare lägre än andelen kvinnor bland alla sysselsatta invandrare. I samma åldersgrupper som invandrarna är överrepresenterade bland de bemanningsföretagsanställda är de underrepresenterade

13. Som framgår av *tabell 2* är en betydande del av invandrarna verksamma inom hotell- och restaurangbranschen samt inom handeln. Inom hotell- och restaurang är bara omkring 33 procent av egenföretagarna födda i Sverige. Vi har för att undersöka invandrarnas representation i andra branscher exkluderat dessa båda branscher en i taget och skattat samma modeller som i *tabell 4*. Den positiva signifikanta effekten av att vara invandrare är stabil i alla modellspecifikationer. Även effekten av att vara invandrare från Asien är positivt signifikant trots att många av egenföretagarna i denna grupp just är verksamma inom hotell- och restaurangbranschen.

bland egenföretagarna. En skillnad jämfört med resultaten i tabell 1 är att andelen invandrare som är bosatta i ett storstadsområde är över 50 procent för alla tre grupperna. Invandrare från Afrika, Sydamerika och främst Asien är överrepresenterade bland anställda i bemanningsföretag jämfört med deras andelar bland alla sysselsatta. Bland egenföretagarna är mönstret mycket

tydligt: invandrarna från Asien är mycket kraftigt överrepresenterade.

Inkomsterna för de två grupperna

Som tidigare framhållits kan en anställning i ett bemanningsföretag och drivandet av ett företag vara ett aktivt val framför en traditionell anställning. Men det kan också

Tabell 5. Anställda i bemanningsföretag och egenföretagare fördelade på personer födda i Sverige och invandrare. Procent.

Variabler	Anställda i bemanningsföretag		Egenföretagare	
	Född i Sverige	Invandrare	Född i Sverige	Invandrare
Kvinna	61,1	53,3	30,9	29,6
Ålder (år)	34,5	36,3	46,0	42,6
<i>Ålderskohorter</i>				
16–20 år	7,9	4,5	0,4	0,5
21–25 år	20,9	16,4	2,5	3,5
26–30 år	16,8	15,1	6,0	8,5
31–35 år	14,4	15,9	10,5	13,8
36–40 år	10,1	12,7	12,4	17,6
41–45 år	8,3	11,5	13,6	16,9
46–50 år	8,0	10,8	15,1	15,0
51–55 år	7,9	7,7	17,6	12,0
56–60 år	4,6	4,0	13,7	8,2
61–65 år	1,1	1,4	8,2	3,9
<i>Högsta uppnådda utbildning</i>				
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	3,5	7,4	16,2	13,2
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	14,4	13,8	16,4	16,6
Gymnasial utbildning högst 2 år	26,0	21,8	34,3	24,5
Gymnasial utbildning längre än 2 år	30,1	27,6	16,5	19,8
Eftergymnasiala utbildning kortare än 3 år	16,2	15,9	9,3	10,6
Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	9,5	12,1	6,7	11,3
Forskarutbildning	0,0	0,3	0,2	0,7
<i>Boende i storstad</i>	57,8	64,1	29,0	52,8
Stockholm	42,2	48,2	16,9	34,0
Göteborg	11,4	12,7	7,2	10,8
Malmö	4,2	3,2	4,9	8,0
<i>Civilstånd</i>				
Gift	25,4	41,4	57,0	65,3
Ogift	64,0	43,0	30,8	17,9
Skild	10,6	15,6	11,1	16,0
Född i Sverige med föräldrar födda i ett annat land	4,5		3,2	
Född i Sverige och en av föräldrarna född i ett annat land	11,2		11,9	
Antal observationer	15 847	2 422	163 750	26 159

vara ett val i ett läge där möjligheterna att få en traditionell anställning är små. Här ska vi inte närmare analysera vad som kännetecknar de båda sysselsättningsformerna jämfört med en traditionell anställning, utan endast undersöka en utfallsvariabel, nämligen årsinkomst.¹⁴

Vi börjar med att undersöka inkomsterna för anställda i bemanningsföretag. Av *tabell 7* framgår att genomsnittsinkomsterna är högre för personer födda i Sverige än för invandrare. Notera att spridningen är stor. En del av skillnaderna kan bero på att vi

här inte har tagit hänsyn till variabler som arbetstid eller utbildning. De invandrargrupper som är överrepresenterade i branschen – invandrare från Asien, Afrika och

14. Årsinkomsten är den summerade deklarerade inkomsten en individ haft under ett år. För anställda i bemanningsföretag innebär detta att vi inte vet hur stor del av den totala inkomsten som erhållits för anställning i ett bemanningsföretag. Utfallsvariabeln bör därför tolkas som inkomst för anställda i bemanningsföretag snarare än inkomst från en anställning i ett bemanningsföretag.

Tabell 6. Invandrare bland anställda i bemanningsföretag, egenföretagare och alla sysselsatta. Procent.

Variabler	Anställda i bemanningsföretag	Egenföretagare*	Alla sysselsatta	Variabler	Anställda i bemanningsföretag	Egenföretagare*	Alla sysselsatta
Kvinna	53,5	29,6	48,5	<i>Boende i storstad 1999</i>	63,9	52,8	54,9
Medelålder (år)	36,4	42,6	41,8	Stockholm	48,1	34,0	36,3
<i>Åldersgrupper</i>				Göteborg	12,6	10,8	10,3
16-20	4,4	0,5	1,8	Malmö	3,2	8,0	8,3
21-25	16,2	3,5	5,9	<i>Civilstånd</i>			
26-30	14,9	8,5	9,8	Gift	41,0	65,3	55,2
31-35	15,9	13,8	13,7	Ogift	42,3	17,9	27,1
36-40	12,7	17,6	14,9	Skild	15,7	16,0	16,3
41-45	11,5	16,9	14,8	<i>Födelseland</i>			
46-50	10,8	15,0	14,0	Norden			
51-55	7,8	12,0	12,7	(förutom Sverige)	23,0	22,0	35,2
56-60	4,3	8,2	8,7	EU12	7,7	11,7	10,5
61-65	1,5	3,9	3,6	Övriga länder			
<i>Högsta uppnådda utbildningsnivå</i>				i Europa	20,0	17,7	21,1
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	6,5	13,2	11,0	Afrika	6,7	3,1	4,7
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	10,2	16,6	13,4	Nordamerika	2,6	1,7	2,3
Gymnasial utbildning högst 2 år	24,6	24,5	25,8	Sydamerika	8,8	2,1	5,6
Gymnasial utbildning längre än 2 år	28,4	19,8	18,2	Asien	29,9	40,7	19,7
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	14,7	10,6	13,2	Oceanien	0,1	0,3	0,3
Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	14,5	11,3	14,2	Sovjetunionen	1,2	0,5	0,6
Forskarutbildning	0,3	0,7	1,6	<i>Invandringsår</i>			
				1936-65	6,6	12,2	14,6
				1966-72	12,6	14,2	17,5
				1973-85	30,9	32,9	29,3
				1986-93	34,9	32,1	25,9
				1994-99	13,8	8,5	12,8
				Antal observationer	2 449	26 159	371 211

Tabell 7. Årsinkomster för anställda i bemanningsföretag 1999.

Födelseland	Antal observationer	Årsinkomst från anställning				
		Medel	Standardavvikelse	Min	Max	Median
Alla	18 231	156 188	95 592	180	980 191	147 684
Sverige	15 812	158 318	97 610	180	980 191	149 127
Invandrare därav	2 419	142 263	79 807	187	712 131	135 813
Norden	550	163 805	91 517	2 460	712 131	160 632
EU12	185	155 372	83 030	5 503	595 000	151 108
Övriga Europa	481	141 049	71 374	650	379 002	143 130
Asien	731	129 713	74 289	187	531 214	124 262
Afrika	163	137 059	75 829	27 276	500 584	127 653
Sydamerika	215	125 653	71 979	24 539	408 885	110 403

Anm. Färre än 100 observationer för Nordamerika, Oceanien och Sovjet.

Sydamerika – har lägre inkomster än övriga invandrargrupper.

Nästa steg är att undersöka inkomsterna för egenföretagarna. I *tabell 8* redovisas tal för svenska och invandrade egenföretagare. Också här är inkomsterna för dem som är födda i Sverige högre än för invandrarna (inga kontroller har gjorts för variabler som utbildning, ålder m m). Det är svårt att jämföra inkomster från anställning och inkomster från aktiv näringsverksamhet med varandra. Talen pekar dock på att de genom-

snittligt redovisade inkomsterna inte är särskilt höga vare sig de mäts med medelvärde eller median, och de är alltså än lägre för invandrarna. En jämförelse efter de områden invandrarna kommer från visar på betydande skillnader. Egenföretagare födda i Sverige har högre inkomster än utrikes födda egenföretagare med undantag för invandrare från Norden. Inkomsterna är speciellt låga bland invandrare födda i Asien. Mönstret kvarstår vid en uppdelning efter bransch (talen är inte redovisade här).

Tabell 8. Årsinkomster för egenföretagare 1999.

Födelseland	Antal observationer	Årsinkomst från aktiv näringsverksamhet				
		Medel	Standardavvikelse	Min	Max	Median
Alla	146 393	116 120	99 775	1	4 500 000	98 219
Sverige	124 027	120 070	101 230	1	4 500 000	102 807
Invandrare därav	22 366	94 212	88 129	1	2 632 678	73 772
Norden	4 724	120 681	1 014 997	1	1 520 250	100 254
EU12	2 479	109 672	91 790	2	724 297	89 785
Övriga Europa	3 961	93 137	84 703	2	674 291	69 683
Asien	9 581	76 749	76 694	1	2 632 678	61 458
Afrika	667	100 652	82 011	75	644 380	81 355
Sydamerika	420	97 953	90 324	89	700 000	77 133
Nordamerika	340	102 138	93 058	46	520 433	71 218

Anm: Färre än 150 observationer för Sovjet och Oceanien. Notera att vi endast inkluderat egenföretagare som inte har någon inkomst från anställning.

Inkomstskillnaden mellan personer födda i Sverige och de som är födda i andra nordiska länder försvinner emellertid.

Hittills har vi inte tagit hänsyn till eventuella skillnader i olika individkarakte-

ristiska som kan bidra till att förklara de observerade inkomstskillnaderna mellan olika grupper. Vi skattar därför tre olika inkomstregressioner för anställda i bemanningsföretag respektive egenföretagare där

Tabell 9. Inkomstregressioner för anställda i bemanningsföretag 1999.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Kvinna	-0,145 (0,101)**	-0,152 (0,010)**	-0,144 (0,010)**
Ålder	0,073 (0,003)**	0,075 (0,003)**	0,073 (0,003)**
Ålder i kvadrat	-0,001 (0,000)**	-0,001 (0,000)**	-0,001 (0,000)**
<i>Födelseland</i>			
Sverige	referens	referens	Referens
Född i ett annat land	-0,185 (0,015)**	-	-
Norden	-	-0,106 (0,028)**	-0,095 (0,028)**
EU12	-	-0,131 (0,048)**	-0,125 (0,048)**
Övriga Europa	-	-0,238 (0,030)**	-0,228 (0,030)**
Afrika	-	-0,178 (0,051)**	-0,183 (0,051)**
Asien	-	-0,263 (0,025)**	-0,249 (0,025)**
Nordamerika	-	-0,269 (0,082)**	-0,228 (0,082)**
Sydamerika	-	-0,170 (0,044)**	-0,150 (0,045)**
Oceanien	-	-0,232 (0,455)	-0,221 (0,458)
Sovjet	-	-0,122 (0,122)	-0,112 (0,123)
Båda föräldrarna födda i ett annat land	-0,024 (0,023)	-0,029 (0,023)	-0,021 (0,0233)
En av föräldrarna född i ett annat land	-0,035 (0,015)**	-0,037 (0,015)*	-0,030 (0,015)
<i>Utbildningsnivå</i>			
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	-0,300 (0,028)**	-0,263 (0,028)**	-0,305 (0,028)**
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	-0,214 (0,016)**	-0,202 (0,016)**	-0,216 (0,016)**
Gymnasial utbildning högst 2 år	-0,140 (0,014)**	-0,129 (0,014)**	-0,143 (0,014)**
Gymnasial utbildning längre än 2 år	referens	referens	referens
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	-0,039 (0,015)*	-0,041 (0,015)**	-0,033 (0,015)**
Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	0,252 (0,019)**	0,247 (0,019)**	0,258 (0,0188)**
Forskarutbildning	-0,233 (0,174)	-0,214 (0,173)	-0,206 (0,174)
<i>Civilstånd</i>			
Ogift	referens	referens	referens
Gift	0,037 (0,013)**	0,029 (0,013)*	0,038 (0,013)**
Skild	-0,010 (0,018)	-0,012 (0,018)	-0,007 (0,018)
<i>Bostadsort</i>			
Stockholm	0,144 (0,011)**	-	-
Malmö	0,037 (0,025)	-	-
Göteborg	0,010 (0,016)	-	-
Arbetslöshet i länet	-	-	-0,058 (0,005)**
Län	-	Ja	-
Konstant	10,286 (0,055)**	10,389 (0,055)**	10,621 (0,059)**
Adjusted R ²	0,1505	0,1604	0,1490
Antal observationer	18 249	18 249	18 249

* = signifikant på 5%-nivån, ** = signifikant på 1%-nivån ; standardfel inom parentes.

vi som beroende variabel använt logaritmen av den deklarerade årsinkomsten.¹⁵ Regressionen för egenföretagare är endast baserad på de egenföretagare som inte haft någon

15. Vi har även skattat inkomstregressionerna med ett antal andra modellspecifikationer. De huvudsakliga resultaten som presenteras i artikeln förändras inte med alternativa specifikationer av modellen.

Tabell 10. Inkomstregressioner för egenföretagare 1999.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Kvinna	-0,474 (0,007)**	-0,460 (0,008)**	-0,460 (0,008)**
Ålder	0,136 (0,003)**	0,129 (0,003)**	0,129 (0,003)**
Ålder i kvadrat	-0,002 (0,000)**	-0,001 (0,000)**	-0,001 (0,000)**
<i>Födelseland</i>			
Sverige	referens	referens	referens
Född i ett annat land	-0,424 (0,010)**	-	-
Norden	-	-0,063 (0,019)**	-0,049 (0,019)*
EU12	-	-0,235 (0,026)**	-0,226 (0,026)**
Övriga Europa	-	-0,426 (0,021)**	-0,426 (0,021)**
Afrika	-	-0,521 (0,050)**	-0,497 (0,050)**
Asien	-	-0,675 (0,016)**	-0,659 (0,015)**
Nordamerika	-	-0,427 (0,070)**	-0,415 (0,070)**
Sydamerika	-	-0,479 (0,0633)**	-0,459 (0,063)**
Oceanien	-	-0,0178 (0,175)	-0,162 (0,176)
Sovjet	-	-0,724 (0,0122)**	-0,703 (0,122)**
Båda föräldrarna födda i ett annat land	-0,052 (0,021)*	-0,080 (0,021)**	-0,071 (0,021)**
En av föräldrarna född i ett annat land	-0,060 (0,011)**	-0,066 (0,011)**	-0,061 (0,011)**
<i>Utbildningsnivå</i>			
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	-0,073 (0,012)**	-0,034 (0,012)**	-0,042 (0,012)**
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	-0,075 (0,012)**	-0,063 (0,012)**	-0,063 (0,012)**
Gymnasial utbildning högst 2 år	-0,062 (0,010)**	-0,056 (0,010)**	-0,058 (0,010)**
Gymnasial utbildning längre än 2 år	referens	referens	referens
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	0,002 (0,014)	-0,039 (0,014)**	-0,037 (0,014)*
Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	0,079 (0,016)**	0,023 (0,016)	0,028 (0,016)
Forskarutbildning	0,079 (0,074)	0,051 (0,073)	0,054 (0,073)
<i>Civilstånd</i>			
Ogift	referens	referens	referens
Gift	0,157 (0,009)**	0,171 (0,008)**	0,167 (0,008)**
Skild	0,139 (0,012)**	0,103 (0,012)**	0,102 (0,012)**
<i>Bostadsort</i>			
Stockholm	0,275 (0,009)**	-	-
Malmö	0,022 (0,015)	-	-
Göteborg	0,125 (0,013)**	-	-
Län	-	Ja	-
Arbetslöshet i länet	-	-	-0,070 (0,004)**
Bransch	-	Ja	Ja
Konstant	8,547 (0,058)**	8,828 (0,058)**	9,033 (0,060)**
Adjusted R ²	0,0624	0,0977	0,0965
Antal observationer	146 393	146 393	146 393

* = signifikant på 5%-nivån, ** = signifikant på 1%-nivån ; standardfel inom parentes.

inkomst från anställning under året, dvs vi kan betrakta det som att dessa individer har egenföretagande som sin huvudsyssla. I den första modellen ingår den typ av variabler som är standard i löneekvationer (ålder (som proxy för arbetslivserfarenhet), utbildning, kön, civilstånd och födelseland). I den andra modell ingår dessutom kontroller för län och i den tredje modellen inkluderas, istället för kontroller för län, arbetslösheten i länet. Även om vi i dessa regressioner tar hänsyn till flera centrala variabler för bestämningen av en individs inkomst så saknar vi uppgift om antalet arbetade timmar. En låg inkomst kan antingen bero på att antalet arbetade timmar är få och/eller på en låg timersättning.

För båda grupperna är resultaten av regressionerna de förväntade. Kvinnor har lägre inkomster än män, invandrare lägre än svenskfödda individer och bosatta i Stockholmsregionen har högre inkomster än de som är bosatta på andra ställen i landet. Resultaten skiljer sig inte nämnvärt mellan olika modellspecifikationer. Det kan vara intressant att närmare jämföra och kommentera koefficienterna för de olika födelseländerna och högsta uppnådda utbildningsnivå. Att vara invandrare från Asien tycks ha en större negativ inverkan på inkomsten om man är egenföretagare än om man är anställd i bemanningsbranschen (i båda fallen jämfört med personer födda i Sverige). Detta trots att vi kontrollerar för bransch i regressionen för egenföretagare. Slutsatsen gäller även för andra invandringsländer även om effekten är mindre. Även de andragenerationsinvandrare som är egenföretagare har signifikant lägre inkomster än egenföretagare födda i Sverige. När det gäller utbildningsvariabeln är resultaten i regel de väntade – ju högre utbildning, desto högre inkomst – men det finns några undantag. En beman-

ningsföretagsanställd med en eftergymnasial utbildning kortare än tre år har i genomsnitt en inkomst som är mellan 3,3 och 4,1 procent *lägre*, beroende på modellspecifikation, än den för de med en gymnasial utbildning längre än två år som högsta utbildning. Av modellerna två och tre för egenföretagare framgår att de med en eftergymnasial utbildning kortare än tre år har signifikant lägre inkomster än dem med en gymnasieutbildning längre än två år.

Inkomstjämförelserna pekar på att varken anställda i bemanningsföretag eller egenföretagare har särskilt höga genomsnittsinkomster, även om det självklart i båda dessa grupper och speciellt bland egenföretagarna finns de som har mycket höga inkomster. En reservation måste göras för de svårigheter som finns vad gäller att mäta inkomsterna för egenföretagare. Andra undersökningar visar att det finns en stor rörlighet till och från egenföretagande, vilket pekar på att frågan om hur arbetslöshetsförsäkringen är konstruerad för denna grupp är av stort intresse.

En arbetslöshetsförsäkring för alla sysselsatta?

Sysselsättningsformerna förändras över tiden. Med detta förändras också kraven på de försäkringar som står för ett inkomstskydd när inkomsten från arbete av något skäl faller bort eller drastiskt minskar. Vi har i denna artikel tagit upp två former av sysselsättning: anställning i bemanningsföretag och egenföretagande. Anställning i bemanningsföretag har ökat gradvis under det senaste decenniet (sedan denna typ av verksamhet blev tillåten). Egenföretagandet har fått en ny sammansättning – antalet jordbruksföretag har minskat medan antalet företag i andra branscher har ökat.

Sammansättningen skiljer sig åt markant mellan de båda grupperna. De bemanningsföretagsanställda är oftast unga, kvinnor, bosatta i storstadsområdena och har relativt lång utbildning, medan egenföretagarna oftast är män, äldre, bosatta utanför storstadsområdena och har relativt kort utbildning. Gemensamt för båda grupperna är överrepresentationen av invandrarna, speciellt invandrare från Asien. De redovisade inkomsterna är låga för båda grupperna, speciellt för egenföretagarna och inkomsterna är speciellt låga för invandrarna. Frågan om skydd vid arbetslöshet är en viktig fråga för dessa grupper.

En arbetslöshetsförsäkring bygger bland annat på att det är möjligt att avgöra vem som är sysselsatt och vem som inte är det. Om arbetslöshetsförsäkringen ska kunna ge ersättning vid deltidarbetslöshet måste det vara möjligt att avgöra hur lång den faktiska arbetstiden är och dessutom avgöra om personen önskar och söker heltidsarbete, dvs att den kortare arbetstiden inte är ett frivilligt val.

Det finns problem i dessa avseenden vad gäller de här aktuella grupperna:

1. Det kan vara svårt att avgöra när någon som har ett eget företag inte har sysselsättning i företaget. Det kan ses som en förklaring till de hårda kraven att företaget i princip måste vara avvecklat för att ersättning ska kunna utgå.

2. Det är av samma skäl svårt att avgöra arbetstiden för någon som arbetar i eget företag. Det kan förklara att det inte finns möjlighet att få arbetslöshetsersättning vid deltidarbetslöshet för egenföretagare.

3. Det är svårt att avgöra omfattningen av arbetet i eget företag för de som har haft arbete i eget företag vid sidan om anställning på heltid och deltid och som förlorar sitt arbete. Svårigheterna att av-

göra arbetets omfattning för egenföretagare har lett till olika restriktioner vad gäller möjligheterna att få arbetslöshetsersättning. Dessa restriktioner kan i sin tur leda till att personer avstår från arbete i eget företag och tvingas lägga ner verksamheten för att kunna få arbetslöshetsersättning. Det finns anledning att granska regelsystemet vid kombinerat egenföretagande och anställning.

4. Det är svårt att avgöra hur stort arbetsutbudet är för en anställd i ett bemanningsföretag som inte arbetar heltid. Denne förväntas stå till företagets förfogande på heltid även om personen inte får sådana erbjudande och inte får en heltidslön. Det gör att de som har arbete via ett bemanningsföretag behandlas på ett annat sätt än de som gör samma arbete på samma arbetstid men där arbetet inte förmedlas av ett bemanningsföretag. Även på detta område finns det anledning att närmare granska villkoren inom arbetslöshetsförsäkringen.

Det är möjligt att de speciella problem vid fastställande av arbetstid som finns inom båda här behandlade sysselsättningsformer inte går att hantera inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen. Vi får då en obalans. Finansieringen av försäkringen sker via skatter och de som har de här typerna av sysselsättning bidrar till finansieringen men får inget eller sämre skydd vid inkomstbortfall än merparten sysselsatta. Det pekar på att det kan finnas skäl att undersöka finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen. De grupper som omfattas av arbetslöshetsförsäkringen bör vara de som står för finansieringen av försäkringen (via egenavgifter och/eller arbetsgivaravgifter), medan de som inte täcks av försäkringen inte heller borde behöva bidra till den. Detta i synnerhet som

de som inte är täckta av arbetslöshetsförsäkringen i inte oväsentlig omfattning har en svag ställning på arbetsmarknaden. Det gäller bland annat personer med utländsk bakgrund.

Om socialförsäkringsavgifterna sänks för dessa grupper för att kompensera för det skydd som dessa grupper inte får, kan det leda till högre lön (inkomst) och/eller att fler får dessa båda typer av arbeten. Ett alternativ är att behålla socialförsäkringsavgiften på samma nivå även för denna grupp men att avsätta medel för speciella insatser för grupperna. Det finns skäl att närmare undersöka alternativa utformningar av sådana insatser.

Referenser

- Affärsvärlden (2001) "Hyrvärk" *Konsultguiden*.
- AMS (1996) Försäkringsenheten, Meddelande nr 5/1996, Personaluthyrningsföretag, Arbetsmarknadsstyrelsen, Stockholm.
- Andersson P & Wadensjö E (2002) "Vem arbetar i bemanningsbranschen?" *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 8, nr 4, 257–271.
- Andersson P & Wadensjö E (2003) "Temporary Employment Agencies: A Route for Immigrants to Enter the Labour Market?" Paper presented at the ESPE conference in New York 12-16 June, 2003.
- Bager T & Rezaei S (2001a) *Immigrant Businesses in Denmark: Captured in Marginal Business Fields?* Center for Småvirksomhedsforskning, Syddansk Universitet.
- Bager T & Rezaei S (2001b) *Invandrevirksomheder i Danmark*. Center for Småvirksomhedsforskning, Syddansk Universitet.
- Bergström O & Storrie D (red) (2003) *Contingent Employment in Europe and the United States*. Edward Elgar, Cheltenham, UK och Northampton, MA, USA.
- Blume Jensen K m fl (2001) "Self-Employment for Immigrants: A Last Resort?" Paper presented at the ESPE conference 2001 and CEPR/TSER workshop 2001.
- Dohlmann C (2001) "Self-employment Among Male Immigrants in Denmark. Long Term Unemployment and Comparative Advantages" Working Paper 08:2001, The Danish National Institute of Social Research.
- Ds 2003:27, *Företags- och anställningsformer i förändring*. Näringsdepartementet, Stockholm.
- Eklund R (2002) "Temporary Employment Agencies in the Nordic Countries" Stability and Change in Nordic Labour Law, *Scandinavian Studies in Law*, vol 43, Stockholm.
- Friberg K, Olli Å & Wadensjö E (1999) *Privat förmedling av arbete i Sverige*. Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
- Fridén L, Hedén Y & Wadensjö E (2000) "Personaluthyrningsföretag – en bro till arbetsmarknaden?" Bilaga 2 till Mångfaldsprojektet.
- GAO (United States General Accounting Office) (2000) *Contingent Workers. Incomes and Benefits Lag behind those of the Rest of the Workforce*. GAO/HEHS-00-76, June.
- Najib A B (1999) *Myten om invandrarföretaget*. Svenska EU Programkontoret, NUTEK.
- NUTEK (2003) Startlinjen, www.nutek.se/index.jsp, 2003-04-23.
- RSV (2003) Att deklarerar näringsverksamhet, www.rsv.se, 2003-04-23.
- SCB (1999) Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik.
- SPUR (2001) Personalstudie 2001.
- Storrie D (2002) *Temporary Agency Work in the European Union*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.
- Wadensjö E & Orrje H (2002) "Immigrants and Self-employment in Denmark" Paper presented at the EALE conference in Paris, September 2002.